

Az 1867. decemberi ausztriai törvénycikkek a közös ügyekről és azok kezelési módjáról

Az ausztriai birodalmi tanács igen heves vitái után¹ 1867. december 21-én az Osztrák-Magyar Monarchia nyugati felén több állami alaptörvény is hatályba lépett:

– az 1861. február 26-i, a birodalmi képviselőtről rendelkező alaptörvény módosítása (amely alaptörvényt a magyar kortárs köztudat és a történeti szakirodalom is csak februári pátenként tart számon),

– állami alaptörvény a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok állampolgárainak alapjogairól,

– állami alaptörvény egy birodalmi ítélőszék felállításáról,

– állami alaptörvény a bírói hatalomról,

– állami alaptörvény a kormányzati és a végrehajtó hatalom gyakorlásáról,

– törvény az Osztrák Monarchia valamennyi országát érintő közös ügyekről és azok kezelési módjáról.² Ezen törvények együttesét nevezték az 1867. évi állami alaptörvényeknek.

A kortárs magyarországi közvélemény is értesülhetett az ezen törvények elfogadását megelőző birodalmi tanácsi vitáról, s a törvények sorából három, az állampolgári alapjogokról rendelkező, a februári pátenst módosító, valamint a birodalmi ítélőszék felállítását elrendelő törvény születésükkel szinte egy időben egykorú fordításban megjelent a Pesti Napló hasábjain is.³ Az a törvény azonban, amely Magyarországot legközelebből érintette, a közös viszonyokat szabályozó, magyar nyelven nem látott napvilágot, ezzel azt sugallva, hogy az abban foglaltak csupán a már korábban, 1867. július 28-án szentesített magyarországi kiegészési törvénycikk német nyelvű változatát adják.

Az osztrák és magyar történeti szakirodalom ezzel szemben már részletesen tárgyalta „Az Ausztriával közös érdekű viszonyokról” született magyarországi 1867:XII. tc. és a kiegészési tárgyalások nyomán létrejött megállapodásokat Ausztriában is törvénybe iktató 1867. évi december 21-i törvény közötti tartalmi és formai eltéréseket, amelyek mögött

¹ A vitából kivonatokat közöl: Deák Ferenc beszédei. Szerkesztette: Kónyi Manó. 2. kiad. Budapest, 1903. 5. köt. 281–318.

² Gesetz wodurch das Grundgesetz über die Reichsvertretung vom 26. Februar 1861 abgeändert wird (Regierungsblatt, 1867. Nr. 141.); Staatsgrundgesetz über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder (Regierungsblatt, 1867. Nr. 142.); Staatsgrundgesetz über die Einsetzung eines Reichsgerichtes (Regierungsblatt, 1867. Nr. 143.); Staatsgrundgesetz über die richterliche Gewalt (Regierungsblatt, 1867. Nr. 144.); Staatsgrundgesetz über die Ausübung der Regierungs- und der Vollzugsgewalt (Regierungsblatt, 1867. Nr. 145.); Gesetz betreffend die allen Ländern der österreichischen Monarchie gemeinsamen Angelegenheiten und die Art ihrer Behandlung (Regierungsblatt, 1867. Nr. 146.). Kiadva: Bernatzik, Edmund (Hrsg.): Die österreichischen Verfassungsgesetze. Wien, 1911. 356–389.

³ Az ausztriai állam-alaptörvények. I. Pesti Napló, 1867. december 28. 299–5303. sz.; Az osztrák állampolgárok alapjogai, A birodalmi ítélőszékről szóló alaptörvény. Pesti Napló, 1867. december 29. 300–5304. sz.

egyrészt a kialakított megállapodás eltérő államjogi értelmezése, másrészt pedig a részleteket illetően néhány ponton eltérő szabályozás húzódtott.⁴

Nem kívánván ez alkalommal az értékelések és elemzések számát szaporítani, közzé kívánjuk tenni a törvény magyar nyelvű fordítását.⁵

Törvény az Osztrák Monarchia valamennyi országát érintő közös ügyekről és azok kezelési módjáról

1867. december 21.

A birodalmi tanács mindkét házának egyetértésével a birodalmi képviseltről szóló állami alaptörvény kiegészítéseként a következő törvényt bocsátom ki:

1. § A következő ügyeket nyilvánítom a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok, illetve a magyar korona országai közötti közös ügyeknek:

a/ A külügyeket, beleértve ebbe a birodalom diplomáciai és kereskedelmi képviseletét a külföld irányában, valamint a nemzetközi szerződések tekintetében esetleg szükségessé váló intézkedéseket; a nemzetközi szerződések jóváhagyása azonban, amennyiben az az alkotmány értelmében szükséges, a két birodalomfél képviselőtestületeinek (a birodalmi tanácsnak és a magyar országgyűlésnek) a jogkörébe tartozik.

b/ A hadügyeket, beleértve a haditengerészet ügyeit is; kivéve azonban az újoncok megajánlásának jogát, a hadkötelezettség teljesítésének útjára és módjára vonatkozó törvényalkotást, a hadsereg elhelyezéséről és ellátásáról intézkedő rendelkezéseket, valamint a polgári viszonyoknak s a hadsereg tagjainak nem katonai szolgálatukkal kapcsolatos jogainak és kötelességeinek szabályozását.

c/ a pénzügyeket a közösen viselendő kiadások tekintetében, elsősorban az ezekre vonatkozó költségvetés elfogadását és az idevágó elszámolások ellenőrzését.

2. § Ezenkívül a következő ügyekben, bár azok nem közösen intéztetnek, időről időre közösen meghatározandó alapelvek szerint kell eljárni:

1. A kereskedelmi ügyekben, különösen a vámrendszerre vonatkozó törvényhozásban,

2. Az ipari termeléssel szoros kapcsolatban álló közvetett adókat illető törvényhozásban,

3. A pénzügyrendszernek és az általános pénzlábnak a megállapításában,

4. A mindkét birodalomfél érdekeit érintő vasútvonalakat illető rendelkezésekben,

5. A védelmi rendszer megállapításában.

3. § A közös ügyek költségeit (1. §) a két birodalomrész azon arány szerint viseli, amelyet a két képviselőtestület (a birodalmi tanács és az országgyűlés) a császár által szentesít-

⁴ Žolger, Ivan: Der staatsrechtliche Ausgleich zwischen Österreich und Ungarn. Leipzig, 1911.; Sutter, Berthold: Die Ausgleichsverhandlungen zwischen Österreich und Ungarn 1867–1918. Anhang. In: Der österreichisch-ungarische Ausgleich von 1867. Seine Grundlagen und Auswirkungen. Hrsg. von Theodor Mayer (Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission, Bd. 20.) München, 1968. 71–111.; Anhang. In: Uo. 159–185.; magyarul a leg részletesebben lásd: Galántai József: A Habsburg-monarchia alkonya. Budapest., 1985. 89–135.; Somogyi Éva: A birodalmi centralizációtól a dualizmusig (Az osztrák-német liberálisok útja a kiegyezéshez). Budapest, 1976. 200–218.; Somogyi Éva: Kormányzati rendszer a dualista Habsburg Monarchiában (A közös minisztertanács, 1867–1906). Budapest, 1996. 55–58.; Zachar József: Az osztrák-német liberális Alkotmánypárt és a politikai hatalom 1861–1881. Budapest, 1981. 51–63.

⁵ A fordításhoz felhasználtuk a Galántai József könyvében megjelent fordításrészleteket. Köszönjük Pajkossy Gábornak a fordításhoz fűzött észrevételeit és korrekcióit.

tendő megállapodása időről időre megszab. Amennyiben a két képviselőtestület között nem jön létre megállapodás, a császár határozza meg ezt az arányt, de csak egy évi időtartamra vonatkozóan. Az egyes birodalomrészekre eső teljesítések előteremtése azonban a birodalomrészek kizárólagos belső ügye.

A közös ügyek költségeinek fedezésére azonban közös kölcsönt lehet felvenni, melynél mindaz, ami a szerződés megkötésére, a kölcsön felhasználásának és visszafizetésének módjára vonatkozik, közösen intézendő.

Annak eldöntése azonban, hogy sor kerüljön-e közös kölcsön felvételére, a két birodalomfél törvényhozó testületeinek hatáskörébe tartozik.

4. § A jelenlegi államadósságok terheihez való hozzájárulást a két birodalomfél között kötetendő megállapodás szabályozza.

5. § A közös ügyek igazgatásáról egy közös felelős minisztérium gondoskodik, amely azonban a közös ügyek mellett nem viheti az egyes birodalomrészek külön kormányzati ügyeit is.

Az egész hadsereg vezérletére, vezényletére és belsejére vonatkozó intézkedés kizárólag a császárt illeti.

6. § A két birodalomfél képviselőtestületei (a birodalmi tanács és a magyar országgyűlés) törvényhozási jogukat a közös ügyek vonatkozásában kiküldendő delegációk által gyakorolják.

7. § A birodalmi tanács delegációja 60 tagból áll, melynek egy harmadát az urak háza, két harmadát pedig a követek háza választja.

8. § Az urak háza a delegáció tagjaiból rá eső 20 főt abszolút többséggel saját köréből választja meg.

A követek házára eső 40 tagot oly módon választják, hogy az egyes tartománygyűlések követei az alábbi elosztási arány szerint delegálnak tagokat akár saját körükből, akár a követek házának más tagjai közül.

Az abszolút többséggel megválasztandó képviselők száma:

Cseh Királyságból	10
Dalmát Királyságból	1
Galícia Királyságból, Lodomériából és a Krakkói Nagyhercegségből	7
Enns alatti Főhercegségből	3
Enns fölötti Főhercegségből	2
Salzburgi Hercegségből	1
Stájer Hercegségből	2
Karintia Hercegségből	1
Krajna Hercegségből	1
Bukovina Hercegségből	1
Morva határgrofságból	4
Felső- és Alsó-Szilézia Hercegségből	1
Tirol hercegített grofságból	2
Vorarlbergből	1
Isztriai határgrofságból	1
Görzi és Gradiskai hercegített grofságból	1
Trieszt városából és annak területéből	1

9. § Hasonlóképpen választ a birodalmi tanács mindkét háza a delegációkba póttagokat is, akiknek száma az urak háza esetén 10, a követek háza esetén 20.

A követek háza által választandó póttagok számát oly módon kell elosztani a kiküldendő delegátusok között, hogy minden 1–3 delegáció tagra 1–1, négy vagy annál több delegáció tagra pedig 2–2 póttag jusson. Minden egyes póttagot külön kell megválasztani.

10. § A delegáció tagjait és a póttagokat a birodalmi tanács mindkét háza évenként választja meg.

Addig a delegáció tagjai és a póttagok megtartják tisztségüket.

A delegáció tagjait újra lehet választani.

11. § A delegációkat évente a császár hívja össze; az ülések helyszínét a császár határozza meg.

12. § A birodalmi tanács delegációja saját tagjai közül választja meg elnökét, alelnökét, jegyzőkönyv-vezetőjét és további tisztségviselőit.

13. § A delegációk hatásköre a közös ügyeket illető valamennyi tárgyra kiterjed.

Más tárgyak azonban hatáskörükön kívül esnek.

14. § A kormányjavaslatokat a közös minisztérium külön-külön terjeszti a két delegáció elé.

Mindkét delegációnak joga van arra is, hogy a hatáskörükbe tartozó ügyekben indítványt tegyen.

15. § A delegációk hatáskörébe tartozó ügyekben minden törvényhez a két delegáció egyetértése vagy annak hiányában a két delegáció közös teljes ülésén hozott igenlő határozata, s minden esetben a császár szentesítése szükséges.

16. § A közös minisztérium felelősségre vonásának jogát a delegációk gyakorolják.

A közös ügyeket illető alkotmányos törvény megsértése esetén bármelyik delegáció a másikhoz intézendő indítványban vádat emelhet a közös minisztérium vagy annak valamely tagja ellen.

A vádemelés akkor jogerős, ha azt mindkét delegáció külön-külön vagy egy közös teljes ülésen elfogadja.

17. § Mindegyik delegáció javasol 24 bírót, de nem saját köréből, hanem az általa képviselt országok független állású és törvénytudó állampolgáraiból, amelyekből a másik delegáció 12-t kitörölhet. A vádlottnak, vagy ha többen vannak, a vádlottaknak együttesen szintén joguk van 12-t elvetni, azonban úgy, hogy az egyes delegációk által javasolt tagok egyenlő számban essenek ki.

Az ily módon maradó bírók alkotják a meginduló per bíróságát.

18. § A közös minisztérium felelősségéről szóló külön törvény fogja megállapítani a vádemelésre, az eljárásra és az ítéletre vonatkozó részletes rendelkezéseket.

19. § Mindegyik delegáció külön ülésben tárgyal, tanácskozik és hoz határozatot.

Ez alól kivételt képez a 31. §-ban meghatározott eset.

20. § A birodalmi tanács delegációjának határozatképességéhez az elnökön kívül legalább harminc tag jelenléte, a határozat érvényességéhez pedig a jelenlevők abszolút szavazattöbbsége szükséges.

21. § A birodalmi tanács delegációjának tagjai és póttagjai nem fogadhatnak el választóiktól utasításokat.

22. § A birodalmi tanács delegációjának tagjai szavazati jogukat személyesen gyakorolják; a 25. § szabályozza, mikor kerül sor póttag behívására.

23. § A birodalmi tanács delegációjának tagjai ebben a minőségükben ugyanazon sértetlenséget és felelősségre vonás alóli mentességet élvezik, amelyet számukra mint a birodalmi tanács tagjai számára a birodalmi képviseltről szóló alaptörvény 16. §-a biztosít.

Az ebben a paragrafusban az illető háznak biztosított jogosítványok, amennyiben a birodalmi tanács egyidejűleg nem ülésezik, a delegáció tagjai vonatkozásában a delegációt illetik meg.

24. § A birodalmi tanácsból való kiválás a delegációból való kiválást is maga után vonja.

25. § Amennyiben a delegáció valamely tagja vagy póttagja elhalálozik, új választást kell tartani.

Ha a birodalmi tanács nem ülésezik, a delegáció hiányzó tagjának helyére póttagja lép.

26. § Amennyiben a követek háza feloszlatásra kerül, a birodalmi tanács delegációjának működése is megszűnik.

Az újra összeülő birodalmi tanács új delegációt választ.

27. § A delegáció ülészakát a delegáció elnöke az ügyek befejezése után császári engedéllyel vagy a császár megbízásából berekeszti.

28. § A közös minisztérium tagjainak jogukban áll a delegáció minden tanácskozásán részt venni s előterjesztéseiket személyesen vagy megbízott útján képviselni.

Kívánságukra minden alkalommal meg kell őket hallgatni.

A delegációnak joga van a közös minisztériumhoz vagy annak egyes tagjaihoz kérdéseket intézni, azoktól feleletet és felvilágosítást kérni, továbbá bizottságokat kinevezni, amelyek számára a minisztériumok kötelesek a szükséges információkat megadni.

29. § A delegáció ülései nyilvánosak.

Kivételképpen kizárható a nyilvánosság, ha azt az elnök vagy legalább öt tag kívánja, és a hallgatóság eltávolítása után a delegáció elhatározza.

Határozatot azonban csak nyílt ülésen lehet hozni.

30. § Mindkét delegáció közli egymással határozatait s szükség esetén azok indokait.

Az érintkezés írásban történik, a birodalmi tanács delegációja részéről német, a magyar országgyűlés delegációja részéről pedig magyar nyelven, mindkét részről mellékelve ahhoz a másik delegáció nyelvén fogalmazott hitelesített fordítást.

31. § Mindkét delegáció jogosult indítványozni, hogy az adott kérdést közös szavazással döntsék el, s ezt az indítványt a másik delegáció, amennyiben háromszori üzenetváltás sikertelen marad, nem veheti el.

A két elnök megállapodik a két delegáció közös szavazás céljából tartandó teljes ülésnek helyében és idejében.

32. § A teljes ülésen a két delegáció elnöke felváltva elnököl.

Sorshúzás útján kell eldönteni, hogy kettejük közül melyik kezdje az elnöklést. A további teljes üléseken mindig annak a delegációnak az elnöke elnököl, aki a közvetlenül megelőző ülésen nem látta el az elnöki teendőket.

33. § A teljes ülés csak akkor határozatképes, ha mindkét delegáció tagjainak legalább kétharmada jelen van.

Határozathozatalhoz a szavazatok abszolút többsége szükséges.

Amennyiben valamelyik delegáció részéről több tag van jelen, mint a másik részről, a többségben lévő delegáció tagjai közül csak annyian vehetnek részt a szavazásban, hogy a két részről leadott szavazatok száma egyenlő legyen.

Sorshúzás útján kell eldönteni, ebben az esetben mely tagok nem szavazhatnak.

34. § A két delegáció teljes ülései nyilvánosak.

A jegyzőkönyvet a két fél jegyzőkönyv-vezetői mindkét nyelven vezetik, s közösen hitelesítik.

35. § A birodalmi tanács delegációjának ügymenetét illető részletes rendelkezéseket a delegáció által elfogadott ügyrend fogja majd szabályozni.

36. § Azokban az ügyekben, amelyek nem közösen kezeltetnek ugyan, de közös alapelvek szerint szabályozandók, a megállapodás oly módon születik, hogy vagy a felelős minisztériumok dolgoznak ki közös egyetértéssel törvényjavaslatot, s azt mindegyik benyújtja az illető országgyűlés elé, majd azok egybehangzó döntését terjesztik a császár elé szentesítésre; vagy a két képviselőtestület választ saját köréből egy-egy azonos számú tagból álló küldöttséget [deputációt], amelyek a két minisztérium közreműködésével javaslatot dolgoznak ki, amelyet aztán a minisztériumok az illető képviselőtestületek elé benyújtanak, melyek azokat megtárgyalják, s a két testület egybehangzó javaslatát terjesztik az uralkodó elé szentesítés végett. E második eljárás alkalmazandó speciálisan a közös ügyek fedezésére fordított közös költségek viselési arányának megállapításánál.

37. § Ez a törvény a birodalmi képviselétről szóló 1861. február 26-i alaptörvény módosításával, az állampolgárok alapjogairól, a kormányzati és végrehajtó hatalom gyakorlásáról, a bírói hatalomról és a birodalmi ítélőszék felállításáról szóló állami alaptörvényekkel egyidejűleg lép hatályba.

Fordította és az előszót írta: **Deák Ágnes**